

А. А. Білас,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ФУНКЦІЇ ЗНИЖЕНИХ РОЗМОВНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Е.-Е. ШМІТТА «ОСКАР І РОЖЕВА ПАНІ»

У статті розглядається проблематика стратегій перекладу. Визначено стратегії відтворення емоційно-експресивної функції вихідних знижених розмовних елементів художнього тексту засобами цільової мови. Проаналізовано перекладацькі стратегії, застосовані у відтворенні емоційно-експресивного функціонування знижених розмовних одиниць в українському перекладі роману Е.-Е. Шмітта «Оскар і рожева пані».

Ключові слова: стратегія перекладу, емоційно-експресивна функція, знижені розмовні одиниці, відтворення, аналіз, відповідник, нейтралізація.

В статье рассматривается проблематика стратегий перевода. Определены стратегии передачи эмоционально-экспрессивной функции выходных сниженных разговорных элементов художественного текста средствами целевого языка. Проанализированы переводческие стратегии, примененные в воспроизведении эмоционально-экспрессивного функционирования сниженных разговорных единиц в украинском переводе романа Э.-Э. Шмитта «Оскар и розовая дама».

Ключевые слова: стратегия перевода, эмоционально-экспрессивная функция, сниженные разговорные единицы, воспроизведение, анализ, соответствие, нейтрализация.

The article deals with the problems of translation strategies. The author outlines the strategies of rendering the emotive-expressive function of the source substandard colloquial elements in the fiction text by the target language means. The translation strategies used for rendering emotive and expressive functioning of the substandard language units in the Ukrainian translation of E.-E. Schmitt's novel «Oscar and the Lady in Pink» are analyzed.

Keywords: translation strategy, emotive-expressive function, substandard colloquial units, rendering, analysis, equivalent, neutralization.

Однією з основних проблем, з якою зустрічається перекладач у процесі перекладу художнього твору, постає відтворення експресивних мовних засобів, що знаходяться за межами літературної мови. Творча інтенція письменника відображається в експресії як невід'ємній властивості мови твору сучасної художньої літератури. Знижені розмовні лексичні та граматичні елементи передають усю гаму емоційно-експресивного забарвлення подій і відносин, описаних у художньому тексті.

У рамках цієї проблеми значний інтерес викликає питання функціональної природи одиниць розмовного мовлення у мовній тканині художньому твору і стратегій адекватного відтворення їхніх функцій у перекладі, малодослідженість чого й зумовлює **актуальність** обраної теми.

Мета дослідження полягає у вивченні стратегій відтворення емоційно-експресивної функції французьких знижених розмовних одиниць в українському перекладі.

Об'єктом дослідження є функції французьких знижених розмовних елементів у структурі художнього твору, а **предметом** – питання визначення стратегій відтворення емоційно-експресивного функціонування знижених розмовних одиниць в українському перекладі роману Е.-Е. Шмітта «Оскар і рожева пані».

Донедавна писали лише про необхідність збереження стилістичного забарвлення лексем у перекладі, не конкретизуючи, яку роль відіграє це забарвлення в художньому тексті і як впливає його збереження на досягнення адекватності перекладу як цілісності [13, с. 5] та відтворення емотивної функції художнього твору, частиною якої є емоційно-експресивна функція знижених одиниць, яка полягає як у виразненні емоцій персонажа чи автора, так і в підвищенні експресивності мови тексту, що не завжди пов'язане з актуалізацією емоційно-зарядженого компонента значення слова. Тому, як вдало помічає В. Сдобніков, поєднання експресивних і функціонально-стилістичних характеристик текстових одиниць формує стилістичну домінанту тексту, яка постає як ступінь його експресивності, виразності, що різниться від ступеня експресивності іншого тексту [13, с. 104]. Для прикладу можна порівняти романи Е.-Е. Шмітта «Оскар і рожева пані» та Ф. Бегбеде «1,499 €», експресивність яких суттєво різнить за рівнем зниженості, оскільки в першому використовується жива, безпосередня мова дитини, а в другому – грубо забарвлене мовлення вже колишнього рекламіста.

Вибір перекладацької стратегії стає вирішальним для адекватності перекладу цільовою мовою [14, с. 300], особливо у площині відтворення функціональної специфіки текстової тканини твору, що безпосередньо торкається емоційно-експресивної ролі зниженого розмовного компоненту художнього тексту.

Аналіз досліджень доводить необхідність переведення проблеми перекладацької стратегії на вищий рівень наукової рефлексії, що передбачає, зокрема, систематизацію можливих підходів до її вирішення та розробку необхідного методологічного апарату [12, с. 220].

Дослідники по-різному підходять до визначення стратегії перекладу, але всі вони беруть за основу два вже існуючі підходи: очуження і одомашнення. Ґрунтовно вивчаючи історичний аспект перекладацьких стратегій, О. Чередниченко справедливо вказує на очуження й одомашнення, як на широкі тенденції в історії перекладу загалом і українського зокрема [15, с. 151]. Досліджуючи когнітивні чинники визначення перекладацької стратегії, Т. Андрієнко додає стратегію універсалізації: дотримуючись цієї стратегії, перекладач намагається відтворити інформацію оригіналу з опорою на універсальне знання, уникаючи національного колориту і культури оригіналу, і перекладу [1, с. 11]. О. Бурда-Лассен розрізняє ретроспективну і проспективну пере-

кладацької стратегії [2, 8-10]. Натомість В. Демецька класифікує стратегії на перекладацькі (репродуктивні) і адаптивні [3, с. 24], а Г. Денисова – на адаптивні та очужувальні [5, с. 216-224]. У руслі психолінгвістичної моделі перекладу С. Засекін наголошує на можливості застосування спільних метакогнітивних й комунікативно-продукційних стратегій експлікації та спрощення, що впливає з аналізу синтактичного, лексичного та стилістичного рівнів синтагматики тексту [7, с. 259].

Очевидно, загальна стратегія перекладу (одомашнення чи очуження) не визначає для перекладача наперед чітких тактик. У кожному конкретному випадку, зазвичай, доводиться розглядати цілий спектр чинників, що впливають на ефективність/неефективність тієї чи іншої тактики [8, с. 14]. Г. Кочур влучно висловився про застосування одомашнення та очуження: «... найкращі переклади виникають, мабуть, на зіткненні цих обох тенденцій. ... Нехай в окремих випадках справу вирішує такт перекладача» [10, с. 203].

Поділяємо думку А. Мельник, що поруч з одомашненням і очуженням варто виділити ще й третій підхід до перекладу, а саме переклад-нейтралізацію. Але обираючи ту чи іншу стратегію перекладу, слід враховувати й функцію, яку виконує текст оригіналу [11, с. 175-178], чи це загальна емотивна, чи її різновиди. А функція тексту впливає з множинності функцій окремих його компонентів, серед яких мають місце й нелітературні розмовні одиниці. Оскільки наше дослідження стосується функціонування вихідних знижених розмовних одиниць та стратегії досягнення адекватності його відтворення, обмежуємось висвітленням проблеми передачі емоційно-експресивної функції названої вербальної частини тексту засобами української мови.

Стратегії відтворення функціональних особливостей знижених розмовних елементів художнього тексту вибудовуються із загальних стратегій перекладу, а саме з очуження і одомашнення, які у сучасній перекладацькій практиці йдуть поруч.

Оптимальною перекладацькою стратегією є пошук адекватної заміни вихідної емоційно-експресивної зниженої розмовної одиниці, що на сьогодні видається вже можливим, адже ресурси українського розмовного лексикону постійно збагачуються новими словами в останнє десятиріччя. Тому таку тенденцію спостерігаємо й на прикладі зіставлення вихідного і цільового текстів роману «Оскар і рожева пані», де перекладач доволі часто добирає адекватні українські відповідники французьких знижених розмовних елементів, таким чином сприяючи досягненню функціональної еквівалентності між оригіналом і перекладом, точніше між емотивно-прагматичними інтенціями письменника і перекладача.

Проілюструємо це на конкретних прикладах:

1. – *Tu as raison. Mais le fait que tes parents qui, selon toi, sont des cons...*

– *Oui. Des vrais cons, Mamie-Rose* [19, с. 33]!

– *Твоя правда. Але той факт, що твої батьки, як ти вважаєш, придурки...*

– *Авжеж. Вони справді придурки, Бабуся Ружо* [18, с. 29]!

2. – *Merde* [19, с. 14]! – *Лайно* [18, с. 11]!

Зіставний аналіз оригіналу й українського перекладу роману Е.-Е. Шмітта «Оскар і рожева пані» дозволив виявити, крім названих, стратегії нейтралізації й випущення. На наш погляд, найчастотнішою серед перекладачів іншомовних творів видається стратегія нейтралізації розмовності текстової тканини оригіналу в українському перекладі, що простежуємо й у нашій розвідці.

Так, перекладачка нівелює експресивно розмовну маркованість епізоду, передаючи розмовний вираз *foutre le feu* нейтральною лексемою *підпалити*, що аж ніяк не сприяє читачеві адекватно сприйняти емоційно-експресивне тло епізоду, а згодом і всього перекладу твору, який складається з листів невиліковно хворого хлопчика до Бога, написаних живою простонародною мовою: *Je t'appelle Oscar, j'ai dix ans, j'ai foutu le feu au chat, au chien, à la maison ... j'avais pas le temps* [19, с. 9]. – *Мене звать Оскар, мені десять років, я підпалив kota, собаку, будинок ..., бо досі мені бракувало часу через навчання* [18, с. 6]. Такий перекладацький підхід до цього фразеологізма простежуємо й далі у перекладі [18, с. 7, 51].

Нейтралізація експресивного заряду вихідної лексеми відбувається й у ситуації, коли Оскар, сидячи на лавці, докоряє Бабці-Ружі за її «поганій» лексикон, на що вона реплікує, звичайно, з використанням зниженого розмовного слова:

– *Comment se fait-il que vous parliez si mal ?*

– *Déformation professionnelle, mon petit Oscar. Dans mon métier, j'étais foutue si j'avais le vocabulaire trop délicat* [19, с. 14].

– *Як так вийшло, що Ви вживаєте погані слова?*

– *Професійна деформація, Оскарику. При моїй професії я пропала б, якби мій словниковий запас був надто делікатним* [18, с. 11].

Нейтральний аналог не передає емоційну оцінку героєм важливості своєї мови, чим зменшує функціонально-прагматичний ефект на читача. Емоційно-експресивна функція вихідних знижених розмовних одиниць лексичного чи синтаксичного рівня має зберегтися хоча б частково у перекладі, адже використання нейтрального аналога вихідного колоквіалізму призводить до зменшення емотивного впливу перекладного тексту на сприймача. Тут, мабуть, краще було б жити яскравий розмовний вираз «мені був би гаплик», який адекватно передав би функціональне забарвлення тексту першотвору в українському перекладі.

Французький розмовний дискурс експресивно заряджають, як коротка ствердна репліка *ouais*, так і займенник *ça*: – *Ouais. J'ai sommeil* [19, с. 50]. – *Так. Я хочу спати* [18, с. 44].

А перекладачка не передає функціональне навантаження першотвору, використовуючи нейтральне *так*, хоча в ресурсах живої української мови є розмовний аналог *та*. Стосовно займенника *ça*, то О. Борисюк елімінує його у цьому контексті. Мабуть, у таких випадках варто застосовувати прийоми компенсації, тобто однорівневі чи різнорівневі заміни, як наприклад за допомогою введення експресивного *і* на початку запитання,

що частково зберегло б емоційне навантаження епізоду на рівні репліки, а також на рівні цілісності тексту: *I ce тобі подобається?*

В іншому випадку перекладачка ще далі відходить від адекватного відтворення експресивно-функціонального орфографічно маркованого зниженого елемента вихідного розмовного дискурсу: – *Mouais... mouais...* [19, с. 44]. – *Так... але ж...* [18, с. 39].

Наведемо ще один з прикладів застосування стратегії нейтралізації експресивно-функціонального навантаження вихідного тексту: *Mais comme j'étais préoccupé, Einstein me piquait toutes ses pièces, et ça m'a encore plus énervé* [19, с. 23]. – *Оскільки я був заклопотаний своїми думками, Ейнштейн **крав** мої фігури, і це мене ще більше вивело з себе* [18, с. 20].

Проте, маємо зазначити, що стратегія нейтралізації експресивної ролі зниженого розмовного наповнення в українському перекладі роману Е.-Е. Шмітта є домінуючою не на лексичному, а на синтаксичному рівні. Чинником, який зумовлює такий стан речей у лексичній площині є поступова колоквіалізація мови українських перекладів французької художньої прози з їх насиченням різнорегістровими зниженими розмовними лексемами. Причиною є, мабуть, зближення норм соціального узусу міжмовних лексичних одиниць. Водночас, розбіжність французького й українського синтаксису розмовного дискурсу постає більш очевидною не загалом, а у випадку з окремими синтаксичними одиницями, як наприклад випущення заперечної частки *ne*, займенника *il* у безособових виразах на кшталт *[il] faut*.

Перекладацька стратегія відтворення *[il] faut*, як невід'ємного елемента неформального розмовного мовлення пересічного француза, навіть присутнього у писемній комунікації, прикладом, якої є листи Оскара до Бога, має відповідати своєрідній прагматичній стратегії Е.-Е. Шмітта, яка показує природність зближення знижено-розмовного і літературно-розмовного узусів. Але О. Борисюк, не добираючи адекватного відповідника в арсеналі українського розмовного синтаксису, мимоволі нівелює функціонально-прагматичну інтенцію автора першотвору, бо українське *треба* тож саме французькому *il faut* і не тотожне *faut*: – *Faut pas me cacher les choses, Mamie-Rose... J'ai au moins trente-deux ans, un cancer, une femme en salle d'opération, alors, la vie, ça me connaît* [19, с. 70]. – *Не треба нічого від мене приховувати, Бабицю-Ружо... Мені, щонайменше, тридцять два роки, у мене рак, моя дружина в операційній, отже, я знаю життя* [18, с. 63].

Окрім нейтралізації *faut* у цій фразі простежуємо й випущення у перекладі емоційно-експресивного повтору *la vie, ça*, що свідчить про те, що відтворення таких повторів створює для перекладача неабиякі труднощі, а отже має право на існування стратегія випущення.

Водночас, українське розмовне мовлення не таке «бідне», щоб не можна було б віднайти в його ресурсах компенсаційних засобів названого явища, головне, щоб загальне сприйняття мови перекладного твору відбувалося через максимальне її наближення до повсякденного неформального розмовного мовлення. Тут збереження емоційно-експресивної функції окремих розмовних елементів має організовуватися в руслі стратегії компенсації, а саме замість «я знаю життя», можна вжити «життя – така штука, і я це добре знаю», а на початку репліки варто додати емоційний вигук «Ой!» і сполучник «та», що допоможе адекватно донести експресію вихідного розмовного узусу: *Ой, не треба нічого від мене приховувати, Бабицю-Ружо..., у мене рак, моя дружина в операційній, отже, життя – така штука, і я це добре знаю*.

Стратегія випущення найчастіше простежується у площині вихідних емоційно маркованих повторів (підмета, додатка): 1) – *Laissez tomber. Mes parents, ils sont cons* [19, с. 32]. – *Облиште. Мої батьки придурки* [18, с. 28]. 2) *Elle aussi, ça la chatouillait de pleurer* [19, с. 37]. – *Їй на очі також навернулись сльози* [18, с. 32].

Якщо перекладач дотримується стратегії нейтралізації емоційно-функціональної природи вихідного розмовного мовлення у цільовому тексті, то це не означає, що стратегія уяскравлення експресивності цільового тексту не може мати місце у перекладацькому арсеналі.

Припускаємо, що поєднання цих двох протилежних стратегій в одному тексті перекладу повинно зменшувати, якщо не нівелювати втрати при застосуванні одних чи інших підходів, а в ідеальному випадку створювати баланс на рівні всього тексту перекладу, тобто досягати адекватності перекладу, що і є найвищою оцінкою його якості.

Прикладом стратегії уяскравлення емоційно-експресивного навантаження цільового тексту є випадок градаційного повтору в межах однієї фрази зниженої розмовної лексеми *hurler*, для відтворення якої перекладач використовує два варіативні відповідники «*верещати*» і «*репетувати*» та форму доконаного виду першого «*заверещати*», що певною мірою хоч і збільшує інтенсивність наростання емоційності мовлення героя, та дозволяє адекватно передати функціональне навантаження вихідної одиниці: *C'est sûr qu'au matin, quand Madame Gommette, l'infirmière-chef, nous a trouvés ensemble, ç'a été de l'opéra. Elle s'est mise à hurler, l'infirmière de nuit s'est mise à hurler aussi, elles ont hurlé l'une sur l'autre puis sur Peggy, puis sur moi...* [19, с. 59]. – *Ясно, що вранці, коли старша медсестра мадам Гоммет застала нас разом, розігралася ціла опера. Вона почала **верещати**, нічна медсестра **заверещала** також, обидві **репетували** одна на одну, потім на Пеггі, потім на мене...* [18, с. 53].

Уяскравлення емоційно-експресивного тла цільового тексту простежуємо й у фрагменті, коли Оскар दिвається, що Бог так швидко відповів на його лист: *Tu es très fort* [19, с. 23]? – *Ти дуже **крутий*** [18, с. 19]? Лексема *крутий* є розмовно-просторічною, а *fort* – нейтральною, що загалом не зменшує ступінь адекватного сприйняття читачем живої мови твору.

Якщо О. Борисюк лише іноді застосовує стратегію уяскравлення перекладного тексту, то це доводить його тактовність у доборі знижених розмовних відповідників вихідних аналогів, що зумовлюється ще й комунікативною формою вихідного тексту, адже роман Е.-Е. Шмітта, як уже зазначалося – це листи невиліковно хворої дитини до Бога.

Стратегія нейтралізації знижено-розмовної експресії текстової тканини художнього твору видається єдино можливою у випадку з відтворенням французьких структурно маркованих розмовних одиниць, як наприклад усичень частини слова на морфологічному рівні (апокопа, афереза) чи скорочення особового займенника *tu* (*t'*): 1) *Ma chimio décevait aussi mais c'était moins grave parce qu'on avait l'espoir de la greffe* [19, с. 16]. – **Хіміотерапія** також, але це не так і важливо, оскільки ми поклали надію на пересадку [18, с. 13]. 2) – *T'es tête pas carable, minus. Je suis sûre que tu ne l'as jamais fait* [19, с. 47]. – **Ти** на це нездатний, ти – нуль. Впевнена, ти ніколи цього не робив [18, с. 41].

Очуження рідко зустрічається у перекладі О. Борисюк. Зокрема, це відбувається на лексичному і орфографічному рівнях тексту. Так, відтворюючи ствердно-реактивну лексему *О.К.*, перекладач застосовує прийом транслітерації, тобто *о'кей*, що часто побутує у мовленні сучасних українців незалежно від соціального стану чи належності до соціальної або вікової групи: – *О.К. ! Je dirai rien* [19, с. 13]. – *О'кей. Мовчу* [10]. Такий вибір перекладача не віддаляє мову перекладу від цільового сприймача, адже це загально прийняте розмовне слововживання.

Проте, у половині випадків О. Борисюк відходить від стратегії очуження у відтворенні *О.К.*, добираючи український варіативний відповідник (*авжеж, гаразд*), які можна кваліфікувати заміною з певним відтінком одомашнення, що на наш погляд, не впливає на позитивну оцінку адекватності передачі емоційно-експресивної функції вихідної розмовної одиниці: 1) – *О.К. Alors je peux tout lui commander ? Des jouets, des bonbons, une voiture...* [19, с. 21]. – *Авжеж. І я можу все йому замовити? Іграшки, цукерки, машину...* [18, с. 17]. 2) – *О.К. pour les chocolats* [19, с. 24]. – *Гаразд, підійдуть і шоколадні* [18, с. 20].

Стратегія очуження чіткіше проглядається й у фрагменті, коли в уста Бабці-Ружі автор вкладає усичений розмовний вираз [*c'est*] du bluff:

– *Du bluff, je te dis* [19, с. 52]! – *Кажу тобі, він блефує* [18, с. 46]!

Водночас зіставний аналіз оригіналу та українського перекладу роману Е.-Е. Шмітта «Оскар і Рожева пані» виявив, що стратегія одомашнення також присутня у підходах О. Борисюк до перекладу промовистих емоційно-експресивних номінацій людини. Е.-Е. Шмітт цікаво називає своїх персонажів (*Bacon, Téton Royal, Crâne d'Œuf, Mamie-Rose, Casse-Noisette Étrangleuse du Languedoc*), а перекладач одомашнює їх: *Шинка, Королівська Цицька, Яйцеголовий, Бабуся-Ружа, Лускунчик, Душогубка з Лангедоку*. Наприклад: *Là, Bacon, il a fait comme tout le monde à l'hôpital : il est devenu sourd* [19, с. 17]. – *Тут Шинка, як усі в лікарні, оглух* [18, с. 14].

Однак деякі імена персонажів залишилися звучати як і в оригіналі: (*Gommette, Pop Corn, Peggi Blue, Plum Pudding*), тобто тут застосовуються прийоми транскрибування, що призводить певною мірою до очуження: *Гоммет, Поп Корн, Пеггі Блу, Плам Пудинг*. Мабуть, варто було б дотримуватись однієї стратегії у плані перекладу номінацій героїв. Порівняймо: – *Elle était conne, Plum Pudding, Mamie-Rose* [19, с. 65]. – *Ця Плам Пудинг була ідіоткою, Бабуся-Ружо* [18, с. 58].

Таки чином зіставний аналіз оригіналу та українського перекладу роману Е.-Е. Шмітта «Оскар і рожева пані» виявив, що перекладач поєднує різні стратегії відтворення емоційно-експресивної функції французьких знижених розмовних одиниць в українському перекладі. Дослідження свідчить про можливість застосування декількох стратегій у межах одного перекладу. Домінантними перекладацькими стратегіями відтворення емоційно-експресивного функціонування зниженого розмовного компонента вихідного тексту постають стратегії нейтралізації та універсалізації. Потребують докладних досліджень окремі стратегії перекладу одиниць зниженого розмовного мовлення на різних мовних і комунікативних рівнях.

Література:

1. Андрієнко Т. П. Когнітивні чинники, що визначають вибір стратегії перекладу / Т. П. Андрієнко // Філологічні трактати. – 2012. – Т. 4. – №3. – С. 5-13.
2. Бурда-Лассен О. В. Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження) : автореф дис... канд. філол. наук : 10.02.16 / Олена Василівна Бурда-Лассен. – К., 2005. – 20 с.
3. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі: автореф. дис... д-ра філол. наук : 10.02.16 / Владислава Валентинівна Демецька. – К., 2008. – 36 с.
4. Денисова Г. В мире интертекста: язык, память, перевод / Галина Валерьевна Денисова. – М. : Азбуковник, 2003. – 298 с.
5. Засекін С. В. Універсальні стратегії перекладу художнього тексту: досвід емпіричного психолінгвістичного дослідження / С. В. Засекін // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 2. – С. 254-260.
6. Кам'янець А. Б. Интертекстуальна іронія і переклад: монографія / А. Б. Кам'янець, Т. Є. Некряч. – К. : Видавць Карпенко В. М., 2010. – 176 с.
7. Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю / [упоряд.: А. Кочур, М. Кочур; передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак]. – К. : Смолоскип, 2008. – Т. 1. – 612 с.
8. Мельник А. П. Функції сучасної американської анімації як основа вибору перекладацьких стратегій / А. П. Мельник // Studia linguistica : збірник наукових праць. – Вип. 6. – Ч. 2. – К., 2012. – С. 175-178.
9. Ребрій О. В. Системний підхід до вироблення стратегії перекладу / О. В. Ребрій // Вісник ХНУ. Серія «Перекладознавство». – 2009. – № 848. – С. 215-220.
10. Сдобников В. В. Проблемы передачи функций стилистически сниженной лексики в переводе художественного текста: дис.... канд. филол. наук: 10.02.19 / Сдобников Вадим Витальевич. – М., 1992. – 238 с.
11. Чередниченко О. І. Дві тенденції в українському художньому перекладі / О. І. Чередниченко // Чередниченко О. І. Про мову і переклад. – К. : Либідь, 2007. – С.150-161.

12. Чумак Г. Перекладацька стратегія В. Морозова при передачі власних імен в українських перекладах авторських дитячих казок / Г. Чумак // *Studia Methodologica* : [науковий збірник] / гол. ред. Р. Гром'як; відп. ред. І. Папуша ; редкол.: О. Куца, Н. Поплавська, М. Ткачук [та ін.]. – Тернопіль : ТНПУ, 2012. – Вип. 34. – С. 300-306.

Ілюстративні джерела:

13. Шмітт Е.-Е. Оскар і рожева пані : Повість / Ерік-Емманюель Шмітт / Переклад з французької Олени Борисюк. – Львів : Кальварія, 2006. – 96 с.

14. Schmitt E.-E. Oscar et la dame rose / Eric-Emmanuel Schmitt. – P. : Albin Michel, 2002. – 99 p.